

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra dějin umění

FRESKOVÁ VÝZDOBA STÁTNÍHO ZÁMKU VE
VIZOVICÍCH, ARNE KRAUS

Bakalářská diplomová práce

Barbora Pluhařová

Vedoucí práce: Prof. Ladislav Daniel, Ph. D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem všechny části této práce vypracovala samostatně, na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 22. dubna 2013

.....

Barbora Pluhařová

Poděkování

Zde bych ráda upřímně poděkovala především kastelánce zámku ve Vizovicích Janě Pluhařové za vstřícnost, pomoc, ochotu, podporu a v neposlední řadě poskytnutí podkladů. Dále pak vděčím Prof. PhDr. Ladislavovi Danielovi, Ph. D. za vedení práce a důležité připomínky. Mé díky patří také Doc. PhDr. Marii Mžkové, CSc. za odborné rady a doporučení, restaurátorce Haně Čobanové, dále pak Evě Škrabalové z hradu Pernštejn za okamžitou reakci a Radkovi Grombířovi za psychickou podporu a pomoc.

Obsah

1. Úvod	6
2. Historie místa a stavby, od počátku až do současnosti.....	7
3. Zakladatel barokního zámku hrabě Heřman Hannibal Blümegen	12
4. Architektura zámku a přilehlých budov	14
5. Fresková výzdoba (popis, ikonografie).....	17
5.1. Reprezentační sál	17
5.1.1. Restaurátorské zásahy	24
5.2. Letní jídelna	25
5.2.1. Restaurátorské zásahy	26
5.3. Ložnice a pokoj komorníka.....	26
5.4. Rohový hudební pokoj	29
5.4.1. Restaurátorské zásahy	30
5.5. Orientální salónek	31
5.5.1. Restaurátorské zásahy	33
5.6. Nika v čajovém salónku	33
5.6.1. Restaurátorské zásahy	34
5.7. Pokoj u kaple, chlapecká ložnice a jiné fragmenty menšího rozsahu	35
6. Autorství freskové výzdoby	36
7. Závěr	38

8. Poznámky	39
9. Použitá literatura	43
10. Internetové zdroje	46
11. Seznam obrazové přílohy	47
12. Seznam obrazové přílohy na CD	50
13. Obrazová příloha	55
14. Summary	78
15. Anotace	79

1. Úvod

Historie místa, na kterém stojí státní zámek Vizovice, sahá bezmála do počátku 13. století. Podoba dnešní stavby nenavazuje na architekturu staveb předešlých, vznikla dle nejnovějších trendů 18. století a tomu odpovídá její exteriér i interiér. Rozložitá zahrada, rozdělená na francouzskou zahradu a anglický park, byla v době svého vzniku na Moravě naprostou raritou. Dnes již bohužel její původní rozloha ani květinová výzdoba ve francouzské části není dochována.

Interiér zámku je klasicky rozdělen na společenskou a rodinnou část. V prvním patře se nachází převážně reprezentativní místnosti, v druhém pak rodinné pokoje. Dekorativní nástěnné malby tak můžeme najít především v prvním patře zámku, přičemž nejvíce pozornosti bylo věnováno hlavnímu sálu ve středu budovy. Ten svou velikostí a malířskou výzdobou jednoznačně zabírá největší podíl vizovického zámku vůbec. Díky několika restaurátorským průzkumům se ukázalo, že autor reprezentačního sálu zde vyzdobil i další místnosti. Náročností a bohatostí se sálu zcela určitě nevyrovnají, ale ikonograficky jistě zaujmou.

Cílem této práce je pokusit se shromáždit co nejvíce informací o freskové výzdobě zámku Vizovice, především pak o výmalbě reprezentačního sálu a místností zdobených stejným autorem. Dále také správně ikonograficky určit výjevy maleb, připomenout a objasnit restaurátorské práce a v neposlední řadě nastřádat informace o autorovi freskové výzdoby.

2. Historie místa a stavby, od počátku až do současnosti

Ještě na počátku 13. století byly Vizovice (nebo jak prameny též uvádějí Vyzovice, či německy Wisowitz)^[1] pouze trhovou dědinou o pár chalupách a statcích na místě dnešního městského centra, Krňovské ulice, ulice Chrastešovské, Štěpské a Slušovské.

První písemná zmínka o osadě pochází z roku 1261. V té době byl ve Vizovicích založen cisterciácký klášter Smilheim a to Smilem ze Střílek a na Brumově, členem velmi zámožné rodiny Kunštátů. Ten daroval klášteru výtěžek z každého třetího trhu osady Bysowicz, což dokládá existenci dnešního městečka již před založením kláštera.^[2]

Smil byl zeměpanským kastelánem na hradě Brumově a nejvyšším úředníkem v Brumovské župě. Pod jeho správu náležela i župa Přerovská. Po nájezdech Tatarů vyprosil městu Přerovu u krále Václava I. mnoho výsad, díky kterým se město brzy zotavilo. O vzniku vizovského kláštera se dochovala zbožná pověst, jejíž původ neznáme, v zakládací listině o ní není zmínka. Poprvé se uvádí v zábavně poučném časopisu Brünner Wochenblatt z roku 1825^[3]. V pověsti se píše, že když se pán Smil ze Střílek a na Brumově vracel přes karpatské lesy zpět na Brumovský hrad, narazil na šípkový keř, na němž kvetla jedna jediná překrásná růže. Utrhnul ji jako dar pro svou ženu Bohuvlastu a schoval jej do brašny. Když chtěl doma předat růži manželce, nemohl ji dohledat. A tak se další den vrátil zpět na místo, kde květ utrl. K jeho překvapení byla růže zpět na keři. Smil i jeho žena to považovali za znamení z nebes a tak na místě růžového keře postavili svatyni a klášter, který byl odevzdán cisterciáckému řádu a postaven pod vrchní dozor velehradského opata Mikuláše. Na počest zvláštní události nazvali klášter „Rosa Mariae“ – Růže Mariina.^[4]

Zakládací listina kláštera byla vydána 20. srpna 1261 v Olomouci za přítomnosti českého krále Přemysla Otakara II. a za svědectví olomouckého biskupa Brunona. Ke klášteru se v ní připisují i osady Chrastěšov, Lutonina, Zádveřice, Drnovice, Vysoká Lhota, Újezd (tehdejší Wilperk), Luč nebo Ludč (dnes již neexistující), Haluzice a Zmilonov. Hranice byly přesně stanoveny, aby nedocházelo ke sporům. Po smrti Vilíma z Hustopečí, majitele jiných okolních vesnic, připadly ke klášteru dále Zádveřice a Želechovice. Stejně tomu bylo i v případě majetku vladyky Petra ze Slopného, po jehož smrti připadla Smilheimu ves Slopné, a to roku 1298.^[5] Již v počátečních letech svého fungování měl klášter dva spory. Předmět prvního se nedochoval, zůstala pouze rozhodčí listina vydaná děkanem olomouckým Alexejem z roku 1275. Víme jen, že spor byl veden s minority brněnskými. Roku 1306 pak klášter vedl spor druhý a to s mateřským klášterem velehradským o ves Plešovec u Kroměříže. Papežskými rozhodčími byla ves nakonec připsána velehradskému klášteru.

Na počátku 14. století začal bývalý palatin uherský Matouš hrabě Trenčanský se svými vojsky postupovat přes horní Pováží, uherské krajiny až po Dunaj a vpadal do Rakous a na Moravu. Roku 1314 došlo i na vizovský klášter. Vojska zničila nejen klášterní a městské budovy, zplenila a zpustošila i klášterní statky, což uvalilo na Smilheim bídu. Byly dokonce obavy, že Matouš klášter obsadí a mnichy vypudí, jak provedl u jiných moravských hradů. Roku 1315 však český král Jan Lucemburský, Jindřich z Lipého a moravský pán Boček z Kunštátu hraběte Matouše Trenčanského oblehli v Holiči. Vizovicím žádné škody nahrazeny nebyly, dá se to však považovat za impuls pro dobrodince, jako byl například Jaroslav z Částkova, který daroval opatu a konventu šest lánů v Újezdě. Za to byl na oplátku v klášteře pohřben. Na špatný stav kláštera upozornila i královna Eliška Rejčka. Ta se původně zabývala

myšlenkou přenesení Smilheimu na výhodnější místo. To měl prošetřit opat z Ebry, který místo prohlédl. A tak dne 25. listopadu 1327 udělil pasovský biskup Enoch klášternímu kostelu čtyřicetidenní odpustky pro oltáře nejsvětější Trojice, sv. Michala a všech andělů. Od té doby se do Vizovického kláštera konaly poutě z okolí, které však se zánikem kláštera ustaly.

Od roku 1361 se vedl dlouhý spor s okolními pány, kteří zasahovali na pozemky a statky kláštera. Přesto, že roku 1367 byli sousední šlechtici potrestáni, musely obě sporné strany zaplatit za dlouhotrvající spor. Pro klášter tak nastaly krušné časy a již roku 1370 zastavili brněnskému mincmistrovi Arnoltovi ves Líšeň u Brna. Od té doby, až do počátku 15. století, provázely Smilheim neustálé spory o pozemky. Většina jich skončila sice ve prospěch kláštera, což ale zapříčinilo, že roku 1418 okolní šlechta vyplnila klášter, zničila kostel i s veškerými bohoslužebnými rouchy, náboženskými knihami a poklady. Papežský legát proto dal klášteru odpustky na tolik dní v roce, aby z nich mohly být pořízeny alespoň nové svícny, kalichy a knihy.

Husitské války Smilheim naštěstí minuly, avšak roku 1424 se zde skryl s vojskem při ústupu Boček Kuna z Kunštátu, pán Brumovský před biskupem olomouckým Janem Železným. Klášter byl obléhán, z čehož se již nikdy zcela nevzpamatoval a to především díky vojskům biskupa Jana Železného, která obsadila Smilheim po útěku Bočka zpět na Brumov. Klášter byl v takové finanční tísní, že postupně zastavoval své statky v okolí. Zašlo to tak daleko, že roku 1466 byl opat Jan nucen si vypůjčit 10 dukátů od vlastního mnicha. Zastavováním vesnic náležících ke klášteru však začaly nekonečné spory o majetky, které vyvrcholily v letech 1484 – 1485, kdy klášter zanikl. Král Vladislav II. rozdal všechny zbylé klášterní statky potomkům zakladatele, tedy pánům v Kunštátu, kteří celý

statek prodali za 2561 dukátů Janovi Puklicovi z Pozořic a bratrům Artlebovi a Filipovi z Víckova. Nároky na zbylé statky si však dělal i velehradský klášter, který tak začal další éru sporů. Během těch se majetek vrátil k původním vlastníkům Kunštátům. Boček Kuna z Kunštátu nechal postavit klášter znovu a nashromáždil řeholníky. Když ale o několik let později zemřel, majetek přešel na jeho potomky. Ti se snažili Smilheim spravovat, ale věčné finanční potíže zapříčinily, že roku 1549 byl klášter přepsán na Václava z Boskovic.^[6] Další majitel, Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan, koupil panství v roce 1567 a nechal na místě kláštera vybudovat zámek Nový Smilheim.^[7] Choval se však krutě ke svým poddaným a to zapříčinilo pouze další spory. Vizovští si na pana Kavku stěžovali u zemského hejtmana, ochranu hledali až u samotného císaře. 1574 koupila Vizovické panství paní Anna Kropáčka z Nevědomí, která roku 1584 potvrdila městu právo odúmrti a povolila měšťanům obsazovat faru jen evangelickými kněžími. Na pár let odkoupil panství Václav Tetour z Tetova a na Malenovicích, ale kolem roku 1600 už byl pánem ve Vizovicích Emerich Dóczy, který sem vyslal jezuitskou misii.^[8] To však zapříčinilo jen další spory a přesto, že se počet domů a obyvatel v městečku za posledních 220 let mnohonásobně zvětšil, došlo k prodeji klášterního panství. Roku 1678 ho král Leopold II. prodal dvornímu sekretáři království českého Gervasovi Vilemovi z Gollena.

Gervas Vilém z Gollena byl Vizovicím dobrým pánem. Ale v 80. letech 17. století město i panství utrpěly dalším vpádem Turků. Ti spálili město, zámek, faru i školu. Než se Vizovice vzpamatovaly, vypálili je vzbouřenci Rákóczovští, kteří rabovali v celém podkarpatském kraji. Od roku 1702 byl pak pánem na Vizovicích Prokop Gervarius Gollen. Ten neměl mužské potomky, pouze dvě dcery, a tak po jeho smrti (mezi lety 1729 – 1731) zdědila panství vdova Marie Anna baronka z Löwenturnu. Ta se

podruhé provdala, a to za barona Ferdinanda Josefa z Minkvicburku, kterému nakonec roku 1732 zámek odprodala. Ferdinand Josef však už o rok později zemřel a Vizovice tak zdědili jeho bratři, kteří je dali do dražby.

Silně zadlužené panství roku 1746 koupil kanovník olomoucký a pozdější biskup králové-hradecký Heřman Hamilton z Blümegen. Ten nechal na místě zámku Nový Smilheim a kláštera postavit zámek nový. Budoval se v letech 1749 – 1770, stavbou byl pověřen brněnský architekt František Antonín Grimm (1710 – 1784) ^[9]. Po smrti Heřmana z Blümegen přešlo panství do vlastnictví jeho synovce Petra z Blümegen. Ten se o nově postavený zámek dobře staral, přestěhoval sem také z Brna strýcovu sbírku umění. Po Petrově smrti zdědila majetek vdova Františka hraběnka z Blümegen. Roku 1838, po smrti hraběnky Františky, převzal panství synovec Filip Stillfried z Ratenic ^[10], který zde žil do roku 1887.

Filip František (20. 3. 1808 – 18. 12. 1887) se roku 1840 oženil ve Vídni s Hermínou hraběnkou Batthyany de Német-Újvár, se kterou měl několik dětí. Po otci zdědil Vizovické panství syn Rudolf (15. 6. 1849 – 9. 4. 1921). Ten zde žil se svou manželkou Aloisií hraběnkou Pálffy (1857 – 1909) a jejich dvěma dcerami – Gabrielou (30. 11. 1888 – 23. 5. 1944) a Marií Annou, zvanou také Mariette (12. 9. 1890 – 6. 8. 1968). Původně byl majetek rozdělen na poloviny a každá z dcer získala svoji část. Gabriela však svou část prodala mladší sestře, takže další a zároveň i poslední hraběnkou Vizovického panství se počátkem 20. století stala Mariette Stillfried. Dne 31. 1. 1924 se Mariette vdala za Viktora Boos Waldecka, vlastníka zámku Oselce u Plzně a spolu s ním a jejich dvěma syny Rudolfem a Franzem žili ve Vizovicích až do roku 1945.

Události během Druhé světové války byly komplikované. Starší syn Rudolf bojoval v německé armádě a v boji zahynul. Když pak na Moravu německá armáda také dorazila, nezbylo rodině kvůli jejich původu nic jiného, než poskytnout vojsku ubytování. Uskromnili se proto v druhém patře zámku, aby armáda mohla obývat patro první. Díky duchapřítomnosti správce Františka Kovaříka rodině zůstala převážná část jejího majetku. Většinu cenností totiž před vojáky nechal zadržet ve sklepních prostorách a majitelé se tak nestali oběťmi rabování německých armád, jak bylo v té době běžné. Rodina se rozhodla na čas odjet do Oselců, během jejich nepřítomnosti se však situace ve Vizovicích zkomplikovala a kvůli postupující frontě jim František Kovařík nedoporučoval návrat. A tak se stalo, že když roku 1945 odjeli, už neměli možnost se vrátit. Po válce byl objekt na základě Benešových dekretů převzat do vlastnictví státu.

Národní kulturní komise zařadila zámek Vizovice mezi památkové objekty I. kategorie. Po třech letech byl poprvé zpřístupněn veřejnosti.

3. Zakladatel barokního zámku hrabě Heřman Hannibal Blümegen

Heřman Hannibal se narodil ve Vídni dne 1. 7. 1716 jako druhorozený syn Heřmana Jošta (1672 – 1733), vlastníka Letovic a Slatinky na Moravě, a Jenovéfy Isabely svobodné paní von Deuring († 1734). Rod pocházel z Westfálska, otec byl tajný rada a kancléř knížete opata v Kempten. Roku 1720 ho císař Karel VI. povýšil do stavu svobodných pánů rakouských dědičných zemí a dne 31. 8. 1723 pak do panského stavu království českého. Synům Jindřichu Kajetánovi, Heřmanu Hannibalovi a Janu Kryštofovi byl

pak panský stav starožitných rodů českých potvrzen 28. 12. 1736. Dne 7. 3. 1759 byli povýšeni do českého hraběcího stavu a o 9 let později do hraběcího stavu říšského a rakouských dědičných zemí.

Bratr Jindřich Kajetán byl presidentem moravské komory pro politické záležitosti, ministrem vnitřního obchodu ve vládě Marie Terezie, moravským zemským hejtmanem a nejvyšším kancléřem českým. Mladší Jan Kryštof (1722 – 1802) byl zemským podkomořím království českého a zemským hejtmanem na Moravě.

Heřman Hannibal byl po studiích vysvěcen a stal se císařským tajným radou a olomouckým kanovníkem. V letech 1759 – 1764 fungoval jako kapitulní děkan v Olomouci. Vizovické panství koupil roku 1746 za 176 000 zlatých a hned o 3 roky později nechal původní zámek zbořit. Na jeho místě se téhož roku začal stavět zámek nový a to podle návrhů již zmíněného brněnského architekta Františka Antonína Grimma. Heřman Hannibal miloval umění, a to především umění malířské. Jeho sbírku doplnil i mladší bratr Jan Kryštof a jeho syn Petr Alcantara Heřman (1752 – 1813), dědic panství.

Mezi lety 1751 – 1774 se činil i v Brně. Fungoval zde jako infulovaný probošt brněnské kolegiální kapituly u sv. Petra a Pavla, roku 1751 díky jeho podnětu začala vznikat nová budova prelatury a v roce 1771 nechal vystavět v chrámu novou kazatelnu. Největší pocty se mu dostalo roku 1763, kdy byl Marií Terezií jmenován biskupem v Hradci Králové, o rok později dne 9. 4. to potvrdil papež Klement XIII. Biskupské svěcení přijal dne 27. 5. 1764 a 15. 8. téhož roku byl v katedrále sv. Ducha intronizován. Již roku 1762 vystupoval v Římě ve funkci postulátora v záležitosti blahořečení Jana Sarkandera, kterému neoficiálně zasvětil i Vizovickou zámeckou kapli.

V 2. polovině 60. let vážně onemocněl. Trávil čas především v Brně a Vizovicích a na vykonávání biskupského úřadu již neměl tolik sil. A tak byl kapitulní děkan Matyáš František hrabě Chorinský jmenován a vysvěcen jako pomocný biskup v Hradci Králové, kde Heřmana Hannibala zastupoval.

Biskup královéhradecký Heřman Hannibal z Blümegen zemřel dne 17. 10. 1774 v Brně, kde byl i pohřben. Vizovický zámek byl kompletně dokončen 3 roky po jeho smrti a to vysvěcením kaple Panny Marie Matky Dobré rady. ^[11]

4. Architektura zámku a přilehlých budov v jeho areálu

Budovy předzámčí, kryjící zámek od severu k jihu, byly postaveny rodem Gollenů. Jsou tedy starší, než zámek samotný, a střídmější. Také kvůli funkčnosti – nacházely se zde stáje, byly sem umístěny menší byty pro služebnictvo a správce, delší dobu sloužila jedna část jako městský soud a vězení, v jižním bloku byl vybudován pivovar, za kterým zakončoval komplex vodní mlýn. ^[12] Jedinou zdobnou částí předzámčí byl vjezd, respektive vjezdová brána do průjezdu. Dlouhá budova lemující hlavní cestu je jednopatrová. Pouze nad průjezdem do areálu zámku je zvýšena o další patro a vytváří tak střední patrový dvouosý rizalit. ^[13] Průchod je orámován edikulou z pískovce s pilastry po stranách vchodu a vnějšími korintskými sloupy bez žlábkování na každé straně. Ve středu kladí s nástavcem je pak erb Gollenů a Löwenturnů.

Zámek je barokní stavba ve tvaru písmene „U“, vytvářející tzv. čestný dvůr (cour d'honneur). Toto schéma v různých obměnách je v raném i pozdním baroku velmi časté. Budova je dvoupatrová, přízemí odděluje od prvního patra kamenná kordonová římsa. Rozdíl mezi přízemím a dalšími patry je ve zdobení omítky - od

země po římsu je omítka zdobená pásovou rustikou, dále pak už jen dekorativní armaturou (bosáž na nárožích). Viditelně se liší i okna jednotlivých pater – všechna rámují mohutné šambrány, v přízemí doplněné svazkovým klenákem. V druhém patře jsou okna větší, klasicistní, s kruhovými terčíky v dolních rozích a kanelovanými konzolami, které nesou nadokenní římsy. Pole pod římsami zdobí květinové festony. Okna v posledním patře mají pouze ploché ostění, zdobené jednoduchými oušky a trojicí kapek na každé straně (čabrakou), stejně jako u druhého poschodí. Ve středu stavby vystupuje rizalit, z čelní strany méně než ze zadní. Zdůrazňuje tak umístění hlavního sálu, který se rozpíná přes dvě poschodí. Rizality z obou stran zámku jsou zakončeny trojúhelnými frontony, z čehož každý nese na své špici reliéfní znaky biskupa Heřmana Hannibala z Blümegen s biskupskou mitrou a berlou, doplněné ležícími amory. Rizalit na západní straně zámku je více vystouplý, doplněný o malý balkón v prvním patře, nesený třemi žlábkovanými konzolami. Oblé rohy západního rizalitu přesně kopírující tvar reprezentačního sálu. Okna vedoucí ze sálu jsou dozdobena trojúhelníkovým frontonem a stojí na stejné úrovni, jako balkón, který pak zdobí fronton segmentový. V přízemí jsou zde po každé boční straně niky s pískovcovými vázami. Šindelová mansardová střecha zámku je na východní straně směrem k městu zakončena dvěma zděnými vikýři se segmentovým frontonem. Menší vikýře sloužily k odvětrání půdy.

V přízemí uprostřed se nachází prostorný průjezd, zaklenutý zploštělou kupolí, velikostí přesně kopírující reprezentační sál o patro výš. Po obvodu čestného dvoru pak probíhá spojovací chodba. Ta je členěná zdvojenými pilastry s římsovými hlavicemi. Jedinými pozůstatky rokoka je blümegenovský znak na rizalitu a drobný reliéf nad vchodem do kaple.

V levém křídle zámku je netradičně umístěná kaple Panny Marie Matky Dobré rady. Její výstavba probíhala v letech 1770 – 1776 (vysvěceno 1777) a předcházelo jí nemálo komplikací. V původním stavebním návrhu kaple v tomto prostoru nebyla plánována. Olomoucká konsistoř však požadovala, aby ji zakladatel zámku Heřman Hannibal z Blümegen umístil tam, kde ve 13. století stával cisterciácký klášter. Jednání trvalo téměř dvacet let ^[14], a proto stavba začala až v době, kdy byl zámek už 13 let obýván. Kaple vyrostla skrz téměř tři poschodí, její bohatou výzdobu měl na starosti Ondřej Schweigl (1735 – 1812). Mohutný prostor, zabírající téměř celé jižní křídlo, je založen na centrálním čtvercovém půdorysu se třemi apsidami. Krom hlavního oltáře jsou zde další dva boční v apsidách a jeden v předsínce. Ve výšce prvního patra obíhá po obvodu celého prostoru ochoz, vedoucí na panskou oratoř. Odtud se dá chodbou přejít do reprezentativního patra zámku. Zde se na středové ose v piano nobile nachází reprezentační sál. Svou výškou zasahuje i do druhého patra. Původně čtvercový půdorys byl na téměř kruhový přetvořen zaoblením rohů (i vnější rizalit). Sál je přístupný trojími dveřmi – dvěma z hlavní osy zámku a jedněmi ze spojovací chodby. Do západního průčelí je místnost otevřena balkónovými dveřmi s půlkruhovým zaklenutím a dvěma stejnými okny. Na hranici druhého patra se pak na stejné straně nachází tři oválná okna. Na východní stěně jsou proti sobě dva krby. Ty však v původním plánu zámku nebyly plánovány. V prvotním architektonickém návrhu jsou zakresleny pouze čtyři komíny pro celý objekt, a to dva v křížení křídel a další dva na každém křídle. Je tedy možné, že se místo dnešních krbů nacházely dva výklenky, stejně jako na západní stěně – niky s francouzskými okny do zahrady ^[15]. Výše druhého poschodí a místo, kde se sál zaobluje do klenutí, je vyznačeno

římsoy se zdobnými klenáky, rozmístěnými vždy po dvojicích. Prostor je zaklenut zploštělou kupolí.

Kolem zámku se rozkládá francouzská zahrada. Dodnes se z původní podoby dochovaly záhony v předzámčí a dva travnaté ostrůvky za zámkem, obíhající v trojúhelnících se zaoblenými rohy kolem dvou pískovcových soch gladiátorů od Ondřeje Schweigla, který je také autorem váz ve výklencích rizalitu. Zbylá část zahrady je koncipovaná jako anglický park s jednotlivými mýtkami a rybníkem. Nachází se zde také 4 pískovcové sochy světců, volně rozmístěné, od neznámého autora. Architektem zahrady je pravděpodobně opět F. A. Grimm nebo některý z jeho pomocníků. Celý objekt má rozlohu 7 ha, podle původního plánu měl však pozemek více než dvojnásobnou rozlohu.

Na Moravě pracoval František Antonín Grimm ještě na dvou nedalekých objektech – zámek v Bystřici pod Hostýnem, který se postupně rekonstruuje, a zámek Napajedla, již přes půl století procházející mnoha různými účelovými obnovami, úpravami a rekonstrukcemi.

5. Fresková výzdoba (popis, ikonografie)

5.1 Reprezentační sál

Malířská výzdoba tohoto sálu je nejbohatší v celém objektu. Zdobeny jsou všechny stěny včetně stropu. Plasticitu dodává místnosti symetrická iluzivní malba, napodobující štukatérskou práci (obr. 1). Všechny troje dveře jsou lemovány zdobným iluzivním portálem s neúplným frontonem, jehož střed vyplňuje vždy malba mužské busty. Na každé straně je pak doplněna dvěma putti. Autor často používá motiv květinových (listových) festonů.

Nalezneme je pod každou bustou a ve volném prostoru nade dveřmi. Portál je dále zdoben po každé straně dveří volutovými konzolami s květinovými detaily (obr. 2).

Nástěnná výzdoba je dále rozdělena do jednotlivých iluzivních štukových zrcadel. Na východní stěně, mezi dveřmi, jsou to na každé straně tři jednotlivé plochy, na protější straně mezi francouzskými okny a dveřmi na balkón je vždy po jednom zrcadle. Po stranách balkónových dveří jsou plochy větší. Všechna zrcadla mají stejné zdobné prvky. V horní části jsou to jednodušší rokaje po stranách, s mušlí ve středu. Výzdoba se pak u jednotlivých ploch liší spodní částí. U malých zrcadel jsou použity iluzivní štukové ornamenty, vystupující do středu plochy s „miminkem“ uprostřed, které tvoří dvě mušle s hlavičkou dítěte (Obr. 3). Větší zrcadla zdobí ve spodní části pouze iluzivní štuková mušle. Celé jsou však doplněny o festony a zjednodušené palmové listy po stranách.

Čtyři větší iluzivní zrcadla autor vyplnil žánrovými krajinnými scénami. Vzorem pro tyto výjevy se pravděpodobně staly grafiky, vyryté Giovannim Volpato ^[16] - reprodukce maleb Francesca Zuccarelli ^[17], uložené dnes v depozitáři a expozici zámku.

Začneme-li u středových dveří, spojujících sál s chodbou, zdobí první zrcadlo vlevo od nich shluk různých hudebních nástrojů a předmětů spojených s hudbou, svázaný stužkou. Ta je pak zachycena na horní mušli zrcadla. Nalezneme zde notový sešit, loutnu, housle se smyčcem, fagot, dvě šalmaje, triangel a cink. Skupinu hudebních nástrojů na druhé straně dveří tvoří niněra, dudy, tromba, dvě šalmaje, Panova flétna, dvě flétny s nálevkovitým ukončením a smyčec (Obr. 4). Dveře do severního křídla budovy lemuje zleva skupina předmětů zavěšených na stužce, která by se dala zařadit do oboru astrologie. Jedná se

o dalekohled, list papíru s neurčitým nákresem, pootevřenou knihu, pravítko, zavěšený kruhový předmět, dvě chemické baňky. Ve spodní části pak nalezneme oválný objekt na zdobeném stojánku a speciální destičku. Tyto předměty se mi nepodařilo blíže specifikovat. Pravou stranu dveří pak zdobí svitek papíru, stojan na tesařské nástroje, skica postavy, torzo, špachtle, dláta, busta, skica sedící postavy a další modelářské špachtle. Protějšší dveře, vedoucí do jižní části zámku, na levé straně lemuje shluk předmětů všech různých oborů. Jedná se o malířskou paletu se štětci, notový sešit, kresbu (připomíná jednoduchý půdorys), kulatý předmět, připomínající globus (mohlo by však jít o loutnu, znázorněnou z její zadní strany), trojúhelníkový předmět (pravděpodobně některý druh měřidla), knihu, kruhový předmět, xylofon, kružidlo, tordovaný roh a okřídlenou hůl, obtočenou dvěma hady (Obr. 5). Skupinu na druhé straně dveří z velké části zakrývají mohutné hodiny. Vidíme zde kružidlo, trojúhelník, dalekohled, globus a další měřicí přístroje.

Z hlediska ikonografie by se mohly na první pohled přiřadit skupiny předmětů k jednotlivým alegoriím umění nad římsou. To však zcela neodpovídá. Po stranách středových dveří jsou vyobrazeny předměty spojeny pouze s hudbou. Tato alegorie se nachází ne přímo nade dveřmi, avšak mírně vlevo. Dveře do severního křídla jsou lemovány předměty, odkazujícími na sochařství a astronomii. Nad těmito dveřmi je však pouze alegorie sochařství. Ikonografie posledních dvou skupin předmětů je nejobsáhlejší. Vidíme zde předměty spojené s malířským uměním, hudbou, astronomií, chemií a jinými vědní obory (matematika). Nad římsou jsou pak nejbližší alegorie malířství a vědy. Je možné, že toto nejasné schéma vzniklo díky ženě s erbem Heřmana Hannibala z Blümegen, která je vyobrazena nad římsou. Umístěním nad hlavní vchod do sálu je této skupině přiřčena větší vážnost, než

alegoriím umění kolem. Rozdělení pěti skupin na čtyři stěny sálu tak zákonitě muselo být nesymetrické a alegorie nemohly být zobrazeny přesně nade dveřmi.

Čtyři žánrové krajinné scény, umístěné do čtyř větších iluzivních zrcadel, jsou v prostoru rozmístěny tak, že na východní straně sálu vyplňují prostory mezi hlavními a bočními dveřmi, přičemž na protější stěně jsou umístěny mezi francouzská okna a balkónové dveře. Všechny krajinné výjevy se dají označit jedním názvem – pastýřské scény. Vždy je zde zobrazen vesnický lid s dobyt看em. Jde o tehdy běžné a každodenní činnosti, jakými bylo vodění dobytka, lov ryb nebo cestování na trh. Z konkrétních scén je třeba zmínit především výjev po pravé straně balkónových dveří. Zde vidíme muže, lovícího ryby, se ženou a malým dítětem (Obr. 6, Obr. 7). Scéna je shodná s mědirytinou G. Volpata, podle malby F. Zuccarelliho, pouze stranově obrácená (Obr. 8). Tato skutečnost mě vede k přesvědčení, že byla nejprve vytvořena zvětšená kopie grafiky, která byla následně, například pomocí tenkého papíru, přenesena na stěnu sálu a dopracována do finální podoby. Další Volpatiho práce, dochované ve sbírkách zámku, by bylo možno označit za inspirační zdroj, ale neobjevuje se zde další konkrétní scéna zobrazená na stěnách sálu (Obr. 9). F. Zuccarelli se věnoval především vesnickým tématům, proto je možné, že se jeho malby staly předlohou pro výzdobu sálu. Ve vizovických sbírkách však tyto práce dochovány nejsou, nalezneme zde pouze grafiky, vytvořené podle jeho maleb. Vizualně působí výjevy v iluzivních zrcadlech kompaktněji, než malba kolem. Existují proto domněnky, že se na výzdobě sálu nepodílel jen jeden autor. Podporuje to také fakt, že malba na stropě sálu (alegorická skupina) se více blíží iluzivní výzdobě sálu, než krajinným výjevům v rokajových zrcadlech. Osobně se však domnívám, že rozdíl je způsoben rozličností děl, které byly vzorem pro výzdobu sálu.

Ikonograficky je spojení vesnických výjevů a bohatého rokokového vzoru velmi neobvyklé. Podporují to však i menší detaily, jako jsou například zobrazené hudební nástroje. Většina z nich v době, kdy výzdoba sálu vznikala, byly spíše lidovými nástroji. Podle slov PhDr. Karla Pavlišťíka, CSc., je sál jediným místem na Moravě, kde se v souladu snoubí dvě tehdy velmi vzdálené společenské vrstvy – lidová a šlechtická. Vesnické výjevy tak toto spojení podporují.

Strop je v místě zaoblení, těsně nad římsou na balustrádě, zdoben pěti skupinami postav. Čtyři z nich symbolizují vědní nebo umělecké obory. Přímo nad hlavními dveřmi se nachází největší seskupení, odkazující na majitele a zakladatele zámku Heřmana Hannibala z Blümegen (Obr. 9). Sedící žena s vavřínovým věncem na hlavě maluje blümegenovský erb, doplněný mitrou a berlou. Skupina putti přidržuje erb a malířskou paletu, jeden z nich drží v rukou list papíru s rokem 1757 – letopočet kompletního dokončení sálu. Další skupina představuje malířství (Obr. 10). Ústředním motivem je zde putti u malířského stojanu, malující amorka před sebou. Vedlejší výjev symbolizuje vědu (Obr. 11). Středem jsou dvě ženy; jedna stojí zády, v pravé ruce drží kyvadlo a pravítko, v levé pravoúhelník a další, pravděpodobně měřicí, přístroj. Žena, klečící pod ní, měří kružidlem zákres na listu papíru. Na protější straně sálu je zobrazeno seskupení, značící sochařství (Obr. 12). Hlavním motivem je zde žena, sochajíce bustu fauna. Postavy okolo ní (putti, podávající špachtle a dláta) opět do její práce zasahují. Poslední skupina symbolizuje hudbu (Obr. 13). Je zde pět amorků okolo notového stojanu. Pouze jeden stojí bokem a troubí na esovitě zkroucený roh.

Ikonografie je zde zcela jasná – jedná se o alegorie jednotlivých uměleckých a vědních oborů – malířství, vědy, sochařství a hudby. Seskupení nad hlavními dveřmi, s erbem Heřmana Hannibala

z Blümegen, oslavuje zakladatele zámku. Do nedávné doby nebylo zřejmé, zda autor tyto alegorie vytvořil dle vlastních představ, nebo jestli i v tomto případě posloužily jako inspirační zdroje malby či grafiky. S přesností to nelze určit ani dnes, doposud není znám jasný zdroj, restaurátorka Hana Čobanová však objevila nástěnné malby v dnes již soukromé vile v Praze ^[18], na kterých je zřejmá zcela shodná kompozice alegorie umění (Obr. 14). Od vizovické se liší pouze barevností, na rozdíl od alegorie v reprezentačním sále je malba v pražské vile polychromická. Nabízí se tedy dvě varianty – autor pražské výzdoby pracoval podle malby (kopie či originálu) neznámého autora, zatímco A. Kraus měl k dispozici pouze grafiku; druhá možnost by pak znamenala, že autor pražské výzdoby také pracoval dle grafiky a barevnost si určil sám. Jak už ale bylo uvedeno, zdroj je stále neznámý, takže s určitostí nelze uvést, která možnost je pravděpodobnější nebo dokonce správná. Hlavní sál Sterneggovského paláce v Praze byl roku 1774 vyzdoben olejomalbami Leopolda Seidla, autor dílo signoval i datoval ^{[19],[20]}.

Poslední částí freskové výzdoby sálu je stropní malba na zploštělé kopuli (Obr. 15). Stropní zrcadlo má tvar nepravidelného osmiúhelníku. Autor vytvořil iluzivní malbou římsu, díky které má prostor působit jako otvor do nebes. Okraj římsy je lemován opět girlandami. V jednom místě prostupují oblaka až přes okraj zrcadla, výjev tak vytváří dojem, jakoby se odehrával na obloze, těsně nad kupolí sálu. Hlavní postavou je jednoznačně žena (Múza), sedící na středovém oblaku, která vítězoslavně drží v levé ruce medailon se zelenou stužkou. Pod jejíma nohama leží druhá žena, vztahující ruku směrem k medailonu. Dvojici doplňuje barokní amorek s plánem zámku a přilehlých francouzských zahrad. Pod hlavním výjevem leží na obláčku další žena s košíkem květin, který jí přidržuje amorek. Kolem středové scény se vznáší další amoretty. Vpravo jsou dva, nesoucí kopí a helmici, nahoře

jeden, který přidržuje jednou rukou sochu amorka, v druhé drží květiny. Osamocený andílek v levé části výjevu se zdá být nedokončený, především jeho křídla. Na rozdíl od ostatních amorků nejsou na jeho křídlech detailně propracovaná jednotlivá pírka. Je možné, že autor křídla původně dopracoval a dnešní stav je následkem pozdějších oprav, které nejsou zaznamenány v dokumentaci (Obr. 16).

Jedná se o alegorickou skupinu, oslavující výstavbu zámku. Tři ženy lze označit jako Fámy a medaile, kterou jedna z nich drží v ruce, je pravděpodobně poctou, udělenou zakladateli Heřmanu Hannibalu z Blümegen.

Technika, použitá na výmalbu sálu, je secco. Podkladem zde byl vápenný štuk na cihelném zdivu s povrchovou vápennou líčkou ^[21], na kterou je následně provedena nástěnná malba. Jako základní podkladová barva je zde použita pistáciově zelená. Tu doplňuje neapolská žluť, okr a cihlově červená. Celkově je výzdoba laděna spíše do pastelových tónů. Vesnické výjevy v zrcadlech autor vytvořil ve stejných barevných tónech jako iluzivní štukovou výzdobu, lokálně se objevuje modrá, či cihlově červená.

Monochromní alegorie nad balustrádou kontrastují s malbou v nástropním zrcadle. Kontrastními jsou především azurově modrá barva oblohy, modrá drapérie na bocích ležící ženy, její žluté šaty či červený oděv ústřední postavy ^[22].

5.1.1 Restaurátorské zásahy

Vzhledem ke skutečnosti, že se dosud nepodařilo nalézt žádnou zmínku či písemnou zprávu o dřívějších restaurátorských zásazích na výmalbě Reprezentačního sálu, můžeme se domnívat, že k restaurování této nástěnné výmalby v minulosti velmi pravděpodobně nedošlo. Až teprve nedávno byl proveden průzkum, v rámci něhož byly také odebrány vzorky k laboratornímu rozboru. Výsledky průzkumu odhalily vedle nepříliš četných přemaleb i současný stav malby a rozsah poškození. Na základě výsledků laboratorního rozboru dnes můžeme s jistotou určit technologickou výstavbu malby – historickou omítku z hydraulického mělce páleného vápna, na kterou přiléhá sádrová vrstva, obsahující vápno. V další barevné vrstvě je obsažena sádra, pigment a vápno, a svrchní barevná část je tvořena vrstvou pigmentu a vápna ^[23].

Kdy došlo poprvé k významnějšímu poškození malby, se můžeme jen dohadovat. Mezi poválečnými dokumentacemi nejsou o opravách sálu žádné záznamy. Charakter poškození omítkových vrstev s výmalbou ale napovídá, že k nim pravděpodobně došlo již mnohem dříve v důsledku destruktivních změn u nosných trámů v konstrukcích krovů nad jihozápadním rohem sálu. K dalším negativním změnám již poškozené výmalby pak zřejmě došlo v šedesátých letech 20. století při výstavbě nedaleké silnice vlivem tehdy užívaných technologických postupů. Koncem 90. let 20. století byla ve stropních trámech 2. poschodí zjištěna přítomnost dřevokazné houby, která zapříčinila propadání stropů a bylo nutné přistoupit k opravě nosných trámů mansardové střechy. Otřesy, ke kterým během těchto prací došlo, způsobily další praskání omítky s následným odpadnutím i větších kusů malby, a to především na jihozápadní straně sálu, kde již bylo poškození patrné z dřívějších dob. Odpadané kusy omítky byly

zakonzervovány a uloženy v depozitu, obnažená místa pak zafixována japonským papírem. Některé na pohled menší trhliny zasahují do hloubky až 30 cm ^[24]. Statika sálu není ohrožena, restaurátorský zásah, ke kterému z nedostatku finančních prostředků dosud nedošlo, by však technicky zajistil malbu a výtvarně ji scelil.

5.2 Letní jídelna

Dnešní letní jídelna původně pravděpodobně sloužila jako předsálí reprezentačního sálu. Místnost má čtvercový půdorys se zkosenými rohy a nachází se na východ od sálu, kam vedou středové dveře. Na druhou stranu je pokoj otevřen do nádvoří velkým francouzským oknem v rizalitu budovy. Ve zkosených rozích východní stěny místnosti jsou dvě niky, v protějších rozích pak krby. Pokoj je tedy menším protějškem samotného sálu, což svědčí o faktu, že se jednalo o předsálí.

Malba na stěnách však výzdobě sálu neodpovídá. Výmalba dnešní letní jídelny se datuje do 19. a 20. století, rukopis se od sálu také liší. Autor této místnosti sice využívá prvků, které jsou použity na freskách sálu (rokajové mušle a ucha, dětské obličej, apod.), doplňují je však i secesní linie. Barevnost je také zcela jiná, což mohlo způsobit i odlišné složení barev.

Výzdoba stěn se datuje do roku 1912 a je rozdělena do dvou částí. Vrchní napodobuje malbu v sále, jsou zde tedy iluzivní štuková zrcadla s rokajovou mušlí v dolní části a „miminkem“. Od úrovně krbů pak výmalba imituje mramorové obložení (Obr. 17). Hlavní motiv na stropě místnosti byl původně umístěn blíže k sálu, to je na ose mezi protilehlými dveřmi do chodby. Při přemalbě v 19. století byla na opravdový střed místnosti přenesena malba

Carla Rottenbacha Zátíší s ovocem, antickými ruinami a putti ze sbírek zakladatele zámku, do středu tohoto obrazu byl pověšen lustr (Obr. 18). Tuto malbu doplňuje ovál z vavřínových listů, vytvořený ve 20. století. Okraje stropu opět zdobí rokajový rám. Vše doplňují secesní prvky, linie po stranách zrcadel a malby na stropě (Obr. 19).

5.2.1 Restaurátorské zásahy

V letošním roce se uskutečnil restaurátorský průzkum malby tohoto pokoje a byly odebrány vzorky k laboratornímu rozboru (restaurátorská zpráva není vzhledem k pokračujícímu výzkumu dosud dokončena). Díky UV záření a následným sondám byla pod svrchní vrstvou odhalena původní výmalba z 18. století. Sondy odkryly typickou cihlově červenou barvu, která je použita v sále, stejně tak i pistáciově zelenou a neapolskou žluť (Obr. 20). Přesná podoba nejstarší vrstvy malby sice doposud není známa, tento objev však posunul současnou koncepci sálu a této místnosti o krok blíže k rozpoznání a pochopení jejich původního stavu.

5.3 Ložnice a pokoj komorníka

Hraběcí ložnice, rohová čtvercová místnost, se nachází na jižní straně prvního patra zámku. V jejím severovýchodním rohu je do prostoru předsunutá nika pro rokoková kachlová kamna. Plochý strop tvaru čtverce odděluje od stěn jednoduché římsy. Další architektonické zvláštnosti zde nenajdeme, místnost je ve své podstatě velmi jednoduchá. Co se však freskové výzdoby týče, řadí se mezi ty nejbohatší. Stěny jsou opět rozděleny iluzivní malbou do několika zrcadel. Vzhledem k členění okny a dveřmi se zdá být

dělení nepravidelné. Zpravidla se však po stranách dveří a niky nachází plochy úzké, mezi nimiž jsou pak zrcadla velká. Mezi okny je vždy prostor vyplněn pouze jedním zrcadlem. Plochy jsou rozděleny iluzivní jednoduchou římsou a působí tak, že o centimetr ustupují dovnitř stěny. Vně pak zrcadla na růžovém podkladu tvoří bohatý rokajový rám, ohraničující prázdnou, blankytně modrou plochu (Obr. 21). Dále výzdobu doplňují svazky květin na rokajových mušlích, umístěných především ve středu užších ploch. Jediné dvě odchylky vytváří jižní a západní stěna mezi okny, kde jsou květinové vazby umístěny na rokajovém rámu zrcadla, na každé straně ve středu. Vždy se jedná o svazek žlutých, modrých, a červených menších kvítků s jednou nebo dvěma bledě růžovými anglickými růžemi. Menší květy by se daly identifikovat jako kamélie, které byly v tomto období vcelku populární. Celou vazbou se pak proplétají zelené listy. Květiny na rámech působí neuspořádaným dojmem (Obr. 22), na rozdíl od ostatních vazeb, které jsou pevně semknuty do daného tvaru (Obr. 23). Barvy vazeb jsou typické pro dožínkové věnce, což opět ukazuje na spojení vesnických a panských prvků.

Strop je zdoben jednoduše. V každém ze čtyř rohů je trojúhelníková rokajová výzdoba, ze které vycházejí dvě iluzivní římsy, obíhající celý čtvercový prostor. Ve středu každé stěny protínají tyto linky stylizované rokajové mušle. Strop je pak zdoben pouze nad lustrem v kruhu o průměru asi 1 m. Rozeznáme zde zcela jasně opět rokajové mušle a listy rostlin (Obr. 24). Vzhledem k výzdobě dalších místností se však můžeme domnívat, že původní podoba stropu byla jiná. Rokajová rozeta ve středu je srovnatelná s rozetou Orientálního salónku, kde byla malba zařazena do novějšího období.

Pokoj komorníka je malá čtvercová místnost na východ od ložnice. Dnes již zazděné dveře na východní stěně tvoří nenápadný výklenek, jinak je pokoj oproštěn od jakýchkoli zdobných architektonických prvků.

Stejně jako u předchozí ložnice je prostor členěn do jednotlivých polí malovanými římsami. Ve čtyřech těchto větších plochách jsou namalovány medailony s antickými profily. Ty jsou zachyceny na světle modrém oválném základu s tenkým zlatým rámem a namalovány jsou metodou camaieu vert (zelená monochromie). Kolem rámu je iluzivní malbou vytvořen štukový věnec, za který je pak na zlatém háčku uchycena tmavší modrá stuha s mašlí. Tou je věnec zavěšen. Za háček jsou uchyceny i dole se křížící zelené (vavřínové) listy (Obr. 25).

Nade dveřmi, a to i nad zazděnými, je výzdoba doplněná iluzivními štukovými girlandami, tvořenými vavřínem. Nad dnešním výklenkem jsou girlandy navíc obohaceny o vavřínový věnec.

Vzhledem k jednoduchosti výzdoby je ikonografie nekomplikovaná. V medailonech jsou znázorněny dvě ženy a dva muži. Na západní stěně jsou vyobrazeny ženy – jedna z vyšší společenské vrstvy, což je zřejmé z účesu a šperků, druhá z nižší společnosti, k níž odkazuje jednoduchý čepec na hlavě. Mužské profily na protější stěně opět nepatří příslušníkům jedné společenské vrstvy. Stejně jako u žen i zde je zobrazen jeden muž s vavřínovým věncem na hlavě (výše postavená osoba) a druhý s čapkou a neoholenými vousy (rolník).

5.4 Rohový hudební pokoj

Rohový hudební pokoj o čtvercovém půdorysu se nalézá v druhém patře jižního křídla zámku, přímo nad hraběcí ložnicí. Jediným architektonicky zdobným prvkem je opět jednoduchá římsa, oddělující strop s fabionem od kolmých stěn. Malba je zde rozdělena do dvou částí. Většinu ploch zabírá typická barokní freska s rokokovými prvky. Od podlahy po úroveň okenních parapetů pak celek doplňuje malba, imitující dřevěné obložení. Ta je však vzhledem k technice malby pravděpodobně novodobější (Obr. 26).

Autor zde opět rozdělil stěny na jednotlivé obdélníkové plochy, tentokrát vyplněné žlutou barvou. Do pěti větších vložil typická iluzivní rokajová zrcadla se zelenými monochromatickými scénami. Středů devíti užších obdélníků jsou vyzdobeny portrétními medailony žen různých společenských vrstev, rámovanými rokokovými rámy a malovanými opět monochromií camaieu vert.

Výjevy v zrcadlech, podobně jako v reprezentačním sále, vyplňují celý vnitřní prostor rámu. Tentokrát se však nejedná o vesnické motivy, ale o náměty ze života šlechty. Scény se odehrávají vždy v exteriéru, ve většině případů tvoří pozadí postav zahrada nebo park a znázorněny jsou zde její běžné radovánky – hra na loutnu, společenské hry či jízda na koni. Jediný výjev, který z této řady vystupuje, je scéna na severní stěně místnosti, kde je znázorněna sedící žena, zakrývající si drapérií (nahé?) tělo. V pozadí výjevu se zvedají plameny a nad nimi hustý kouř (Obr. 27).

V porovnání s malbami v reprezentačním sále lze předpokládat, že i výjevy v tomto rohovém salónku byly vytvářeny podle předlohy. V depozitáři ani v interiérových instalacích zámku však žádné podobné grafiky nebo malby nebyly nalezeny.

5.4.1 Restaurátorské zásahy

Roku 1960 zde proběhly restaurátorské zásahy, které odkryly pod novodobým nátěrem původní malbu z 18. století, restaurátorská zpráva se však nedochovala. Podobně jako v reprezentačním sále, došlo i v této místnosti v důsledků velkých oprav stropních konstrukcí 2. poschodí a krovů koncem 20. století k odpadávání poslední, už jen bílé, vrstvy malby stropu. Pod odpadanou barvou se objevila nástropní malba, kterou překrývala přemalba z 19. století. Odkryté fragmenty ukazují, že stropní malba byla rozdělena do několika částí. Těsně nad římsou ukázala sonda jednoduchou květinovou výzdobu s pásem obloučkového vlysu. Strop samotný je po obvodu zdoben souběžně jdoucími iluzivními římsami, které vytváří obdélná zrcadla po krajích a ve středu menší čtverec. Zrcadla jsou v rozích spojena rozetou s jednoduchou květinou ve středu. Vnitřní čtverec je čitelný jen částečně. Zřejmá je iluzivní štuková výzdoba po obvodu, sonda odkryla místo, kde je viditelná rozeta, propletena břečťanem, s jednoduchou květinou uprostřed (Obr. 28).

Barvy odpovídají fresce na stěnách pokoje – opět se objevuje pistáciově zelená v kombinaci s jemně okrovou. Zřejmá je zde i tmavě hnědá, kterou autor použil na stěnách ke stínování. Důvod přemalby stropu není znám.

5.5 Orientální salónek

Další místností, kde lze předpokládat autorství Arne Krause, je menší salónek ve středovém křídle druhého patra zámku. Jde o nevelkou čtvercovou místnost, dříve sloužící jako ložnice pro hosty. Opakují se zde stejné prvky jako u předchozího rohového pokoje – jednoduchá římsa pod stropem a malba v úrovni pod okny, imitující dřevěné obložení. Tato část je pravděpodobně opět novodobější. Výmalbou je však salónek naprosto odlišný od jiných Krausových prací (Obr. 29). Nejen díky námětu malby, ale liší se také technikou. V předchozích místnostech autor vyplnil scénou celý vnitřní prostor zrcadla. V případě tohoto salónku je však jak pod iluzivní štukovou výzdobou, tak pod jednotlivými výjevy, viditelná jednotná podkladová barva – pistáciově zelená, která zároveň vytváří i pozadí pro scény v jednotlivých rámech. Malířská technika se v této místnosti od jiných liší také hrubšími tahy štětce. Jednotlivé výjevy už nejsou tolik detailní.

Stěny jsou opět rozděleny do jednotlivých ploch. Zde je však autor oddělil pouze nízkou iluzivní římsou bez jakéhokoliv zdobení. Místo typických rokajových iluzivních zrcadel v tomto salónku vidíme orientální prvky, které však jasně připomínají rokajová ucha a mušle. Jsou proložena atypickými tvary, připomínající umění starého Orientu. Výjevy v zrcadlech jsou tentokrát rozděleny na dvě části. Větší plocha je věnována lidem z vyšší společnosti. Od spodní je pak oddělena rokajovým zdobením s malou maskou starého muže ve středu. Menší plocha je zaměřena na scény ze života vesničanů. Figurální výjevy jsou monochronní. Zajímavým prvkem jsou zde dvě iluzivní zrcadla, malovaná přes rohy místnosti, výjevy se tak přibližně ve dvou třetinách lámou a plynule pokračují na kolmé stěně (Obr. 30).

Scény se odehrávají vždy v exteriéru. Na větší ploše, kde jsou zaměřeny na vyšší společnost, jsou zobrazeny vždy alespoň dvě osoby – pán a jeho sluha. Pozadí často vyplňují menší stavby, připomínající spíše zahradní altánky, nebo rostliny, palmy a bambusové keře. Na obloze je pak na některých výjevech zobrazen drak. Menší scény ze života vesničanů ukazují činnosti jako je lukostřelba, lov ryb, na jednom výjevu je zobrazen muž, zabíjející kopím draka, na dalším pak jiný muž trestá klečící ženu. Výjevy působí značně plošně, autor pravděpodobně využil opět předlohu. V zámeckých sbírkách se bohužel nedochovaly grafiky ani malby, které by této výzdobě odpovídaly. Dnes se v depozitářích nalézá velké množství orientální keramiky, její převážná část však byla přivezena až v 19. století.

Velmi podobné malby nalezneme na hradě Pernštejn^{[25], [26]}, konkrétně v tamější ložnici. Spodní část nástěnných maleb je opět oddělená iluzivním mramorovým soklem. Barevnost místnosti je jiná, iluzivní rokajová výzdoba je modelována studenou modří na bílém podkladu, samotné orientální scény jsou pak laděny do odstínů okru, stejně, jako je tomu ve Vizovicích. Rokajová výzdoba je zde bohatší, autor nespojuje prvky orientu s klasickými rokokovými vzory. Jednotlivé výjevy nejsou zcela shodné, podobnost se však nezapře (Obr. 31, Obr. 32). Žánrové scény z Pernštejna jsou ovšem detailnější, tahy štětcem evidentně opatrnější. Mohlo by se tedy předpokládat, že autor pracující na hradě byl zkušenějším malířem, než autor vizovických fresek.

Strop je zdoben, stejně jako u ložnice, pouze ve středu, kolem závěsu lustru. Vidíme opět iluzivní štukatérskou výzdobu - rozetu. Zde už se neobjevují orientální prvky, jde čistě o typické rokajové tvary se dvěma dětskými obličejí (maskami) naproti sobě, vně kruhu (Obr. 33). Vzhledem k tomu, že výzdoba stropu se zbývající

výmalbou místnosti nesouvisí, domnívám se, že jde o novodobější přemalbu.

5.5.1 Restaurátorské zásahy

Účelem restaurátorských prací v roce 2012 byla kompletní retuš výzdoby tohoto pokoje. Přesný rok vzniku malby se nepodařilo laboratorně prokázat, je tedy možné se domnívat, že výzdoba vznikla po roce 1757, což ji řadí do skupiny nástěnných maleb, související s reprezentačním sálem. Po prozkoumání jednotlivých výjevů v zrcadlech odborníci usoudili, že byly motivy vytvořeny podle šablony. Tomu odpovídá také způsob malby, který je naprosto odlišný od dalších místností. Zde je evidentní, že nejprve byla nanesena jednolitá základní světle hnědá barva, které pak autor tmavším odstínem dodal plasticitu.

Průzkum také ukázal, že sokl, imitující dřevěné obložení, je novější, než zbytek malby na stěnách. Rozeta na stropě je však od této starší, autor práce ji hodnotí jako novorokokovou ^[27], ^[28].

5.6 Nika v čajovém salónku

Čajový salónek, nalézající se v druhém patře zámku, je malá místnost v sousedství hlavní jídelny. Jedná se o pokoje ve středovém křídle budovy, na severní straně. V rohu východní stěny čajového salónku ruší čtvercový půdorys nika, přibližně 200 cm vysoká, 70 cm hluboká a asi metr široká. Od salónku ji oddělují dveře (Obr. 34). Podle kastelánky zámku Jany Pluhařové existuje varianta, že původní funkcí výklenku bylo vytvoření prostoru pro vložení suchého záchodu. V Evropě bylo toto řešení běžné ^[29], vybledlá barva ve středu malby navíc přibližně odpovídá

místu, kde by mohlo být přistaveno dřevěné sedátko. Více je však malba poničena kamny, které byly do výklenku vloženy posledními majiteli zámku. Kvůli napojení kamen na komín musela být ve středu výklenku probourána zeď, vedoucí do topné místnosti za jeho stěnou. Velkými změnami tepla tak malba značně popraskala. V původních plánech zámku z roku 1750 tento prostor zakreslen není. Pravděpodobně byl tedy vytvořen později, a to zmenšením topné komory, již byl původně součástí.

Motiv výzdoby je nejbližší reprezentačnímu sálu, i když malířská technika zcela neodpovídá. Celá vnitřní plocha niky (i orámování dveří) je vymalována jako exteriér, příroda připomíná prostředí žánrových výjevů v sále, zde se jedná o pastýřskou scénu. Hlavním motivem je muž (pastýř) sedící u stromu (Obr. 35), v pozadí je stavba (stodola), před kterou se pasou dvě kozy (Obr. 36). Na horizontu je zřejmá vesnice před vzdálenými horami.

Jak už bylo uvedeno, malířská technika zcela neodpovídá malbám z reprezentačního sálu. Při srovnání jsou zřejmé rozdíly v barvách (může být způsobeno i uzavřením malby v nise před přímým slunečním světlem), výzdoba výklenku je zpracována detailněji, tahy štětcem jsou jemnější, autor sálu vytváří vzdálený horizont v pastelových barvách, ladících s celým výjevem, na rozdíl od niky, kde je horizont vybarven pouze světle modrou barvou. Způsob zpracování listů stromů je také odlišný (Obr. 37, Obr. 38).

5.6.1 Restaurátorské zásahy

V srpnu roku 2011 proběhlo kompletní restaurování malby ve výklenku čajového salónku. Při té příležitosti bylo zkoumáno její stáří a spojení s další nástěnnou výzdobou zámku. Přesto, že byly provedeny sondy i v samotném čajovém salónku, které ukázaly

čtyři vrstvy malby z různých období, nepodařilo se jednoznačně žádnou z nich spojit s výzdobou niky. Autorka práce také spojuje výmalbu s novější výzdobou některých místností, v dokumentaci pak ale dále uvádí, že malba pochází z druhé poloviny 18. století. Díky průzkumu se ukázalo, že vápenný nátěr byl nanesen až ve třech vrstvách, malba je opět provedena technikou secco. Neprokázaly se žádné pozdější přemalby ^[30].

5.7 Pokoj u kaple, chlapecká ložnice a jiné fragmenty menšího rozsahu

Pokoj v jižním křídle zámku, v blízkosti kaple, se od roku 1945 používal jako depozitář. Ani dnes není místnost přístupná veřejnosti a tak její výzdoba zůstala dlouhou dobu opomíjena. Malbu je možno přirovnat k výmalbě rohového hudebního pokoje. Stěny jsou opět od podlahy do úrovně oken malířsky pojaty jako imitace dřevěného obložení. Dále jsou pak rozděleny na jednotlivé plochy jednoduchými iluzivními rokajovými zrcadly (Obr. 39). Zdobeny jsou pouze v dolní části rokajovými mušlemi (Obr. 40). Barevně malba spadá do série Krausových prací. Podklad zde tvoří pistáciově zelená, další motivy jsou tvořeny odstíny okru a tmavě hnědé barvy.

Jiným, zcela odlišným příkladem dochovaných fragmentů, je chlapecká ložnice v druhém patře středového křídla zámku. Zde pod poslední přemalbou ze závěru 20. století začala prosvítat výzdoba jiná. Barevnost bohužel určit nelze. Původní malba prosvítá pouze na několika místech a je velmi nejednoznačná. Můžeme se proto pouze domýšlet, jak výzdoba vypadala. Skrz dnešní přemalbu prosvítají čtyři plochy nepravidelného tvaru, připomínající erby (Obr. 41). Bližší specifikace sice není možná, je

ale pravděpodobné, že se jednalo opět o erby rodu Blümegenů, jak je tomu například v reprezentačním sále. Bez odborného restaurátorského zásahu a UV světla více určit nelze.

Fragmenty menšího rozsahu jsou myšleny drobné nálezy například na ostění oken, které také spojují s pracemi A. Krause. Jedná se o rokajová ucha, která se objevují ve většině již zmiňovaných místnostech (Obr. 42, Obr. 43, Obr. 44). Dále je nalezneme v pokojích, které v současné době nejsou přístupné veřejnosti – skladech a depozitářích (Obr. 45). Všechny spojují stejné motivy – jednoduché rokajové ucho na každé straně ostění, barevně se nejvíce blíží sálu. Opět jsou zde použity pastelové barvy, převážně pistáciově zelená či neapolská žluť.

6. Autorství freskové výzdoby

Většina pramenů uvádí jako autora reprezentačního sálu malíře Krause. Jeho křestní jméno není přesně známo, uvádí se Petr Kraus, či Arne Kraus, v poslední době se pak nejčastěji objevuje N. Kraus. Poprvé jméno Kraus, ovšem opět bez křestního jména, zmiňuje PhDr. Jiří Paukert v průvodcovském textu zámku Vizovice z roku 1986. Na čem je však tato informace založena, bude předmětem dalšího bádání. Je zde uvedeno, že se jednalo o malíře-samouka, zároveň pak o kaplového sluhu Heřmana Hannibala z Blümegen. Je tedy možné, že neměl žádné umělecké vzdělání a Heřman Hannibal si jej vybral pouze na základě osobních zkušeností a známosti. Dále Paukert uvádí ke srovnání malbu v orientálním budoáru na hradě Pernštejně. K tomuto se vyjadřuje i Doc. PhDr. Marie Mžysková, CSc., která zmiňuje Pernštejn sice v souvislosti s malbou, nikoli však už s autorem. V minulosti se objevila také verze, že byl zmíněný Kraus

vizovickým rodákem. Ukázalo se však, že toto jméno v archivních pramenech města Vizovic nefiguruje, uvedeno není ani v úmrtních listech vizovické fary. Varianta, že se jednalo o místního rodáka, se tedy nepotvrdila.

Domněnky o chybějícím malířském vzdělání kaplového sluhy Krause potvrzuje skutečnost, že větší část freskové výzdoby byla vytvořena na základě předloh či šablon. Srovnáme-li nástěnnou malbu například s obrazy v zámecké sbírce z 18. století, je na freskách zjevná nedokonalost. Příkladem mohou být i proporce postav skupin alegorií v hlavním sále. Hlava zde není v přesném poměru k tělu. Přesto, že se tyto metody k nástěnným vyobrazením postav, malovaných ve větší výšce, využívaly, nebyl tento záměr ve Vizovicích přesně splněn. Díváme-li se z pohledu diváka, působí postavy ve výši druhého patra disproportionálně.

V České republice nejsou známy další práce, které by bylo možné s tímto autorem spojit. Nejbližší stavby, navržené architektem F. A. Grimmem, jsou soukromý zámek v Napajedlech a zámek v Bystřici pod Hostýnem. Ani jeden z těchto objektů nelze spojit s Heřmanem Hannibalem z Blümegen a je tedy velmi málo pravděpodobné, že by se zde objevily práce autora Krause.

V Napajedlech se dochovalo pouze malé množství původních nástěnných maleb, z nichž ta nejstarší se řadí do 19. století a od vizovických prací se zcela liší. Zámek v Bystřici pod Hostýnem je v rekonstrukci, takže s určitostí nelze uvést, zda se pod novějšími přemalbami nenalézají původní fresky, které by bylo možno přirovnat k výzdobě ve Vizovicích.

Přesto, že o životě autora vizovických zámeckých fresek toho mnoho nevíme, jeho práce na tomto objektu je úctyhodná.

7. Závěr

Nashromážděním maxima informací o freskové výzdobě zámku ve Vizovicích se ukázaly především společné prvky jednotlivých maleb. Hlavním spojovacím článkem je jednoznačně záměr autora sloučit ve svém díle dvě společenské vrstvy – panskou a poddanskou. Pro shrnutí - jsou to žánrové vesnické výjevy v hlavním sále, propojeny s bohatou rokokovou výzdobou. Mohli bychom zde zařadit i barevnost a druhy květin v hraběcí ložnici, profily v medailonech z pokoje sluhy, své místo mezi nimi má jistě i netypický orientální salónek, kde jsou znázorněny scény ze života chudých i bohatých lidí dálného východu. Přesto, že datace výmalby niky u čajového salónku není zcela jasná, tématem pastýřského výjevu do kontextu nástěnných maleb jistě patří.

Vzhledem k postupnému odhalování menších či například v případě letní jídelny i větších nálezů původní malby z 18. století je pravděpodobné, že zámek byl vyzdoben rokokovou freskovou malbou v mnohem větší míře, než je vidět dnes. Zda se však podaří tyto domněnky vůbec někdy potvrdit je velmi nejisté a vzhledem k náročnosti takového projektu i spíše nepravděpodobné. Můžeme tak jen doufat, že postupným rozkrýváním a identifikací i menších fragmentů malby bude jednoho dne jasné, v jaké míře byl interiér zámku freskou vyzdoben.

Autorství freskové malby se bohužel nepodařilo blíže určit. Veškerá literatura či restaurátorské zprávy se odvolávají k další literatuře. Tvrzení, že šlo o kaplového sluhu Krause, je tak založeno spíše na jakési tradici. Za nejstarší literaturu, která toto jméno zmiňuje, je považován průvodcovský text zámku Vizovice z roku 1986.

8. Poznámky

- [1] Václav Peřinka, *Vlastivěda moravská, II. Místopis, Vizovický okres*, Musejní spolek v Brně, Brno 1907, s. 45
- [2] Ibidem, s. 46
- [3] Ibidem, s. 70 - 71
- [4] Tyto typy pověstí o založení klášterů jsou vcelku běžné; například klášter cisterciánek v Tišnově „Porta coeli“ (brána nebeská), benediktinek v Pustiměři „ad infantiam Salvatoris et Beatae Mariae“ (klášter boží mladosti), premonstrátek v D. Kounicích „Rosa coeli“, či klášter v Oslavanech „Vallis Mariae“ (údolí Mariino)
- [5] Originál původní listiny se nedochoval. Její opis z počátku 14. století je však uložen v kroměřížském arcibiskupském archivu.
- [6] Václav Peřinka, *Vlastivěda moravská, II. Místopis, Vizovický okres*, Musejní spolek v Brně, Brno 1907, s. 71 - 98
- [7] O zámku Nový Smilheim dnes již moc nevíme. Přesná poloha i podoba jsou neznámy.
- [8] Vladimír Nekuda, Jan Janák, Pavel Michna, Petr Starosta, *Zlínsko*, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Brno 1995, s. 638
- [9] Studoval v letech 1735 a 1739 v Římě v ateliéru Nicolo Salviho. Pokračoval dokonce ve vedení soukromé architektonické akademie Antonia Canevariho.

- [10] Václav Peřinka, *Vlastivěda moravská, II. Místopis, Vizovický okres*, Musejní spolek v Brně, Brno 1907, s. 103 - 111
- [11] Milan Michael Buben, *Encyklopedie Českých a Moravských sídelních biskupů*, Logik, Praha 2000, s. 35 – 36
- [12] Existenci mlýnu dokazuje také dodnes z části viditelný mlýnský náhon. Ten původně vedl napříč celým předzámčím.
- [13] Milada Vilímková, Vizovice, *Státní zámek a památky v okolí*, Sportovní a turistické nakladatelství, Praha 1964, s. 17
- [14] Ibidem, s. 10
- [15] Jde pouze o úsudek kastelánky Jany Pluhařové, založený na studiu půdorysných plánů a nejnovějším restaurátorském výzkumu ve vedlejší místnosti – letní jídelně. Tato varianta nikdy nebyla důkladně prozkoumána. Pokud původně v reprezentačním sále byly čtyři niky namísto dvou, dvě z nich ještě před kompletním dokončením sálu zrušili a nahradili dnešními krby. K žádným pozdějším zásahům do omítky tedy nedošlo.
- [16] Narodil se roku 1735 v Bassanu del Grappa. Byl známým italským rytcem a obchodníkem se starožitostmi, studoval u Giovanni Antonia Remondini. Pracoval převážně v Římě, kde založil školu gravírování. 1785 založil továrnu na porcelán, kde se vyráběly repliky řecko-římských originálů.
- [17] Narozen roku 1702 v Pitiglianu v jižním Toskánsku. Učil se v Římě (pravděpodobně již od roku 1713), dále pobýval také v Bologni, Benátkách a Anglii. Po návratu do Itálie

- [18] Sterneggovský palác, dříve také dům U Zlaté husy, Malá Strana, čp 289-III, trojkřídlá budova s dvojpatrovými dvorními křídly, postavena po roce 1686, původně stálo na jejím místě ve 13. století gotické opevnění maltézské komendy. Do raně barokní podoby jej přestavěla hraběnka Barbora Thunová z Hohenštejna. Následující majitel Leopold Othmar rytíř ze Sterneggu jej nechal přestavět a vyzdobit.
- [19] Autor zde vytvořil iluzivní architekturu s modravými postavami atlantů, monochromní putti a biblické, mytologické a historické výjevy.
- [20] Václav Ledvinka, Bohumír Mráz, Vít Vlášek, *Pražské paláce, Encyklopedický ilustrovaný přehled*, Akropolis, Praha 1995
- [21] Olejem modifikované, několikanásobné vápenné nátěry
- [22] Ludmila Zálešáková, Robert Zálešák, *Restaurátorský průzkum malířské výzdoby hlavního sálu zámku ve Vizovicích*, Bánov 2004
- [23] Pavla Hradilová, *Restaurátorská zpráva a fotodokumentace*, Muzeum jihovýchodní Moravy Zlín, Zlín 1998
- [24] Ludmila Zálešáková, Robert Zálešák, *Restaurátorský průzkum malířské výzdoby hlavního sálu zámku ve Vizovicích*, Bánov 2004
- [25] Na tuto skutečnost jsem byla upozorněna Doc. PhDr. Marií Mžkovou, CSc.

- [26] Gotický hrad z poloviny 13. století, zakladatelé pání z Pernštejna, do 1623 hrad často měnil majitele, v tomto roce jej zdědili Lichtenštejn-Kastelkornové a vlastnili sídlo do roku 1710. Poslední majitelé z rodu Mitrovských drželi hrad až do konce druhé světové války (1945). Vzhledem k tomu, že neměli peníze na romantizující přestavbu, dochovalo se sídlo dodnes v původní goticko – renesanční podobě.
- [27] Anna Ferdus, Ivona Kociánová, Tomáš Titor, *Restaurátorská dokumentace, Restaurování nástěnných maleb na východní a části severní stěny místnosti M 315 zámku Vizovice*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl 2011
- [28] Aneta Andršová, Ivana Milionová, Martina Poláková, Markéta Račková, Barbora Vařejková, *Restaurátorská dokumentace, Restaurování nástěnných maleb na jižní, západní a části severní stěny místnosti M 315 (Čínský salónek) zámku Vizovice*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl 2012
- [29] Siân Evans, *Life below Stairs, In the Victorian & Edwardian Country House*, National Trust Books, Londýn 2011, s. 106
- [30] Marie Cechlová, *Restaurátorská dokumentace, Restaurování malovaného výklenku v místnosti č. M327 zámku Vizovice*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Pardubice 2011

9. Použitá literatura, restaurátorské zprávy a diplomové práce

Václav Peřinka, *Vlastivěda moravská, II. Místopis, Vizovický okres*, Musejní spolek v Brně, Brno 1907

Vladimír Nekuda, Jan Janák, Pavel Michna, Petr Starosta, *Zlínsko*, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Brno 1995

Milan Michael Buben, *Encyklopedie Českých a Moravských sídelních biskupů*, Logik, Praha 2000

Milada Vilímková, *Vizovice, Státní zámek a památky v okolí*, Sportovní a turistické nakladatelství, Praha 1964

Václav Ledvinka, Bohumír Mráz, Vít Vlnas, *Pražské paláce, Encyklopedický ilustrovaný přehled*, Akropolis, Praha 1995

Jiří Paukert, *Státní zámek Vizovice, průvodcovský text*, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Jihomoravského kraje, Brno 1986

Antonín Jirka, *Státní zámek Vizovice, Katalog obrazárny*, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Brně, Brno 1982

Siân Evans, *Life below Stairs, In the Victorian & Edwardian Country House*, National Trust Books, Londýn 2011

James Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Mladá fronta, Praha 1991

Jiří Paukert, *Státní zámek Lysice*, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Brně, Brno

Jaroslav Herout, *Slabikář návštěvníků památek*, Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, Brno 1978

Pavel Kurfürst, *Organologie (propedeutika, exemplifikace)*, Hradec Králové 1998

Jiří Kroupa, *Umělci, objednavatelé a styl*, Studie z dějin umění, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity – Seminář dějin umění, Brno 2006

Antonín Modr, *Hudební nástroje*, Editio Bärenreiter Praha, Praha 2002

Pavel Kurfürst, *Hudební nástroje*, Togga, Praha 2002

Jana Knapiková, Všední den zámecké rodiny Boos-Weldeck z Vizovic v 1. polovině 20. století, in: *Acta musealia Musea jihovýchodní Moravy ve Zlíně IX 2009/1-2*, Články a studie, personalia, musealia, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Zlín 2009

Ludmila Zálešáková, Robert Zálešák, *Restaurátorský průzkum malířské výzdoby hlavního sálu zámku ve Vizovicích*, Bánov 2004

Pavla Hradilová, *Restaurátorská zpráva a fotodokumentace*, Muzeum jihovýchodní Moravy Zlín, Zlín 1998

Anna Ferdus, Ivona Kociánová, Tomáš Titor, *Restaurátorská dokumentace, Restaurování nástěnných maleb na východní a části severní stěny místnosti M 315 zámku Vizovice*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl 2011

Aneta Andršová, Ivana Milionová, Martina Poláková, Markéta Račková, Barbora Vařejková, *Restaurátorská dokumentace, Restaurování nástěnných maleb na jižní, západní a části severní stěny místnosti M 315 (Čínský salónek) zámku Vizovice*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl 2012

Marie Cechlová, *Restaurátorská dokumentace, Restaurování malovaného výklenku v místnosti č. M327 zámku Vizovice*, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Pardubice 2011

Pavla Hradilová, *Restaurátorská zpráva a fotodokumentace, Vizovice – zámek, Sejmutí částí nástěnné malby v reprezentačním sále v prvním patře zámku*, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Zlín 1998

Kamila Králová, *Diplomová práce, Grafická sbírka zámku Vizovice*, Univerzita Palackého v Olomouci, Filosofická fakulta, Katedra teorie a dějin výtvarných umění, Olomouc 2002

10. Internetové zdroje

www.dumabyt.cz (20.3.2013)

www.wikipedie.cz

11. Seznam obrazové přílohy

- Obr. 1 Celkový pohled na reprezentační sál
- Obr. 2 Iluzivní portál hlavních dveří reprezentačního sálu
- Obr. 3 Rokajové zdobení zrcadel s „miminkem“ ve spodní části
- Obr. 4 Rokajové zrcadlo se shlukem hudebních nástrojů po pravé straně hlavních dveří
- Obr. 5 Předměty různých vědních oborů, skupina předmětů z levé strany bočních dveří
- Obr. 6 Pastýřská scéna západní stěny
- Obr. 7 Detailní pohled na pastýřskou scénu
- Obr. 8 Grafika G. Volpata
- Obr. 9 Skupina na balustrádě hlavního sálu s erbem zakladatele zámku
- Obr. 10 Alegorie malířství
- Obr. 11 Alegorie vědy
- Obr. 12 Alegorie sochařství
- Obr. 13 Alegorie hudby
- Obr. 14 Alegorie malířství ze Sterneggovského paláce v Praze
- Obr. 15 Nástropní malba reprezentačního sálu – alegorická skupina
- Obr. 16 Detailní pohled na amorka v nástropním zrcadle
- Obr. 17 Nástěnné iluzivní zrcadla letní jídelny
- Obr. 18 Nástropní malba letní jídelny podle C. Rottenbacha

- Obr. 19 Prolínání rokokových a secesních prvků v letní jídelně
- Obr. 20 Restaurátorská sonda v letní jídelně, odkrývající původní malbu z 18. století
- Obr. 21 Celkový pohled na hraběcí ložnici
- Obr. 22 Detail květinové výzdoby na větších iluzivních zrcadlech
- Obr. 23 Detail květinové výzdoby menších zrcadel
- Obr. 24 Rokajová rozeta na stropě ložnice
- Obr. 25 Medailon s profilem v pokoji sluhy
- Obr. 26 Celkový pohled na rohový hudební pokoj
- Obr. 27 Rokajové zrcadlo vyplněné žánrovou scénou ženy s plameny v pozadí
- Obr. 28 Původní malba z 18. století na stropě rohového hudebního pokoje
- Obr. 29 Celkový pohled na orientální salónek
- Obr. 30 Rohové iluzivní zrcadlo v západním rohu orientálního salónku
- Obr. 31 Orientální žánrová scéna ve Vizovicích
- Obr. 32 Orientální žánrová scéna na Pernštejně
- Obr. 33 Nástropní rozeta orientálního salónku
- Obr. 34 Pohled na niku v čajovém salónku
- Obr. 35 Pravá strana niky s pastýřem a stromem
- Obr. 36 Levá strana niky se stodolou a kozami
- Obr. 37 Detail koruny stromu z niky

- Obr. 38 Detail koruny stromu z vesnického výjevu
v reprezentačním sále
- Obr. 39 Fotografie výzdoby pokoje u kaple
- Obr. 40 Menší rokajová výzdoba iluzivního zrcadla v kaplovém
pokoji
- Obr. 41 Nejasný obrys erbu v chlapeckém pokoji, prostupující
spodní vrstva je viditelná po upravení kontrastu
fotografie
- Obr. 42 Zdobné ostění oken v reprezentačním sále
- Obr. 43 Rokajová ucha v ostění oken rohového hudebního
pokoje
- Obr. 44 Rokajová ucha v ostění oken orientálního salónku
- Obr. 45 Zdobné ostění v místnostech depozitáře

12. Seznam obrazové přílohy na CD

- Obr. 1 Celkový pohled na reprezentační sál
- Obr. 2 Zdobný iluzivní portál, lemující dveře do sálu
- Obr. 3 Iluzivní štuková výzdoba s „miminkem“ ve spodní části zrcadel reprezentačního sálu
- Obr. 4 Detail „miminka“
- Obr. 5 Grafika G. Volpata, celkový pohled
- Obr. 6 Grafika G. Volpata, detail hlavního motivu
- Obr. 7 Grafika G. Volpata, celkový pohled
- Obr. 8 Hudební nástroje z levé strany hlavních dveří
- Obr. 9 Shluk hudebních nástrojů po pravé straně hlavních dveří
- Obr. 10 Skupina předmětů kolem severních dveří do sálu, zaměřená na astrologii
- Obr. 11 Shluk předmětů odkazující na různé vědní obory (hudbu, malířství, sochařství,...)
- Obr. 12 Žánrová scéna nad levým krbem
- Obr. 13 Žánrová scéna nad pravým krbem
- Obr. 14 Žánrová scéna západní stěny sálu, vlevo od balkónových dveří
- Obr. 15 Žánrová scéna západní stěny sálu, vpravo od balkónových dveří
- Obr. 16 Detailní pohled na hlavní motiv výjevu
- Obr. 17 Detail grafiky G. Volpata, srovnání s malbou v sále

- Obr. 18 Skupina na balustrádě odkazující k zakladateli zámku
- Obr. 19 Alegorie malířství
- Obr. 20 Alegorie věd
- Obr. 21 Alegorie sochařství
- Obr. 22 Alegorie hudby
- Obr. 23 Alegorie malířství ze Sterneggovského paláce v Praze
- Obr. 24 Detail amorků ze Sterneggovského paláce v Praze
- Obr. 25 Detail amorka s malířským stojanem ze Sterneggovského paláce v Praze
- Obr. 26 Nástenková malba reprezentačního sálu
- Obr. 27 Detail amorka s neúplnými křídly
- Obr. 28 Detail malby iluzivní rokajové výzdoby sálu
- Obr. 29 Praskliny na západní stěně sálu, překryté japonským papírem
- Obr. 30 Celkový pohled na letní jídelnu (po restaurátorském průzkumu)
- Obr. 31 Rozčlenění stěn letní jídelny
- Obr. 32 Detail rokajové výzdoby ve spodní části zrcadla v letní jídelně
- Obr. 33 Nástenková výzdoba letní jídelny podle C. Rottenbacha
- Obr. 34 Kombinace rokokových a secesních prvků
- Obr. 35 Restaurátorská sonda odkrývající původní malbu z 18. století

- Obr. 36 Celkový pohled na ložnici
- Obr. 37 Detail květinové výzdoby užších obdélných zrcadel
- Obr. 38 Celkový pohled na rokajové zrcadlo v ložnici
- Obr. 39 Detail květinové výzdoby rokajových zrcadel
- Obr. 40 Stropní malba v ložnici
- Obr. 41 Detail malby iluzivní rokajové výzdoby v ložnici
- Obr. 42 Výzdoba pokoje sluhy se zazděnými dveřmi
- Obr. 43 Medailon s profilem vesnické ženy na jižní straně pokoje sluhy
- Obr. 44 Medailon s profilem muže s vyšší společností na východní stěně pokoje sluhy
- Obr. 45 Celkový pohled na rohový hudební pokoj
- Obr. 46 Medailon s portrétem neznámé ženy
- Obr. 47 Žánrová scéna v rokajovém zrcadle na západní stěně
- Obr. 48 Žánrová scéna v rokajovém zrcadle na severní stěně
- Obr. 49 Motiv ženy s plameny v pozadí z rohového hudebního pokoje
- Obr. 50 Původní malba nad římsou rohového pokoje
- Obr. 51 Původní stropní malba, odkryto nad západním oknem pokoje
- Obr. 52 Celkový pohled na orientální salónek
- Obr. 53 Iluzivní zrcadlo s orientálními motivy
- Obr. 54 Iluzivní zrcadlo v jihozápadním rohu místnosti

- Obr. 55 Iluzivní zrcadlo v severozápadním rohu orientálního salónu
- Obr. 56 Detail orientálního vesnického motivu ze severozápadního rohu místnosti
- Obr. 57 Fotografie malby orientálního budoáru na Pernštejně
- Obr. 58 Detail nástěnné malby z Pernštejna
- Obr. 59 Orientální scéna nástěnných maleb z Pernštejna
- Obr. 60 Stropní malba a jemná štuková výzdoba na Pernštejně
- Obr. 61 Stropní rozeta orientálního salónu ve Vizovicích
- Obr. 62 Nika v čajovém salónu
- Obr. 63 Pohled na pravou stranu malby s pastýřem
- Obr. 64 Levá strana niky se stavením a kozami
- Obr. 65 Detail koruny stromu
- Obr. 66 Detail koruny stromu z výjevu v reprezentačním sále, pro srovnání
- Obr. 67 Výzdoba pokoje u kaple, později přistavěná rohová nika
- Obr. 68 Výzdoba pokoje u kaple
- Obr. 69 Detail spodní části zrcadel – iluzivní rokajová výzdoba
- Obr. 70 Prostupující spodní vrstva malby v chlapeckém pokoji (fotografie byla ztmavena pro lepší viditelnost obrysu)
- Obr. 71 Ostění v reprezentačním sále
- Obr. 72 Ostění v rohovém hudebním pokoji
- Obr. 73 Ostění orientálního salónu

Obr. 74 Ostění místností depozitáře

13. Obrazová příloha

Obr. 1 Celkový pohled na reprezentační sál

Obr. 2 Iluzivní portál hlavních dveří reprezentačního sálu

Obr. 3 Rokajové zdobení zrcadel s „miminkem“ ve spodní části

Obr. 4 Rokajové zrcadlo se shlukem hudebních nástrojů po pravé straně hlavních dveří

Obr. 5 Předměty různých vědních oborů, skupina předmětů z levé strany bočních dveří

Obr. 6 Pastýřská scéna západní stěny

Obr. 7 Detailní pohled na pastýřskou scénu

Obr. 8 Grafika G. Volpata

Obr. 9 Skupina na balustrádě hlavního sálu s erbem zakladatele zámku

Obr. 10 Alegorie malířství

Obr. 11 Alegorie věd

Obr. 12 Alegorie sochařství

Obr. 13 Alegorie hudby

Obr. 14 Alegorie malířství ze Sterneggovského paláce v Praze

Obr. 15 Nástropní malba reprezentačního sálu – alegorická skupina

Obr. 16 Detailní pohled na amorka v nástropním zrcadle

Obr. 17 Nástěnné iluzivní zrcadla letní jídelny

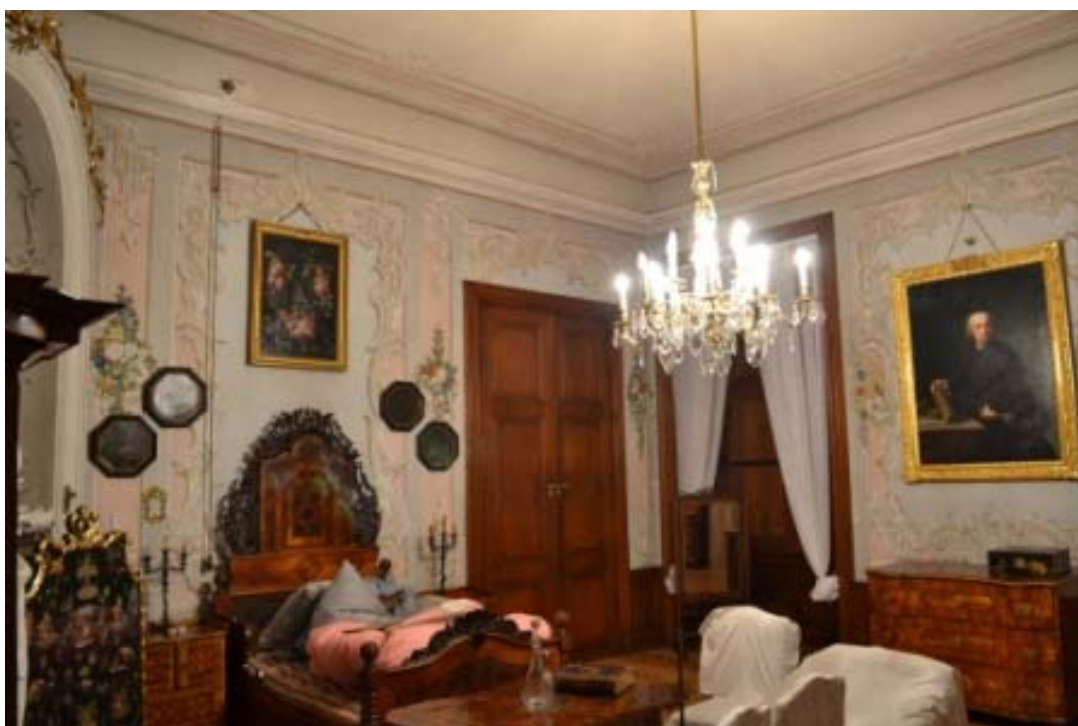
Obr. 18 Nástení malba letní jídelny podle C. Rottenbacha

Obr. 19 Prolínání rokokových a secesních prvků v letní jídelně

Obr. 20 Restaurátorská sonda v letní jídelně

Obr. 21 Celkový pohled na hraběcí ložnici

Obr. 22 Detail květinové výzdoby na větších iluzivních zrcadlech

Obr. 23 Detail květinové výzdoby menších zrcadel

Obr. 24 Rokajová rozeta na stropě ložnice

Obr. 25 Medailon s profilem v pokoji sluhy

Obr. 26 Celkový pohled na rohový hudební pokoj

Obr. 27 Rokajové zrcadlo vyplněné žánrovou scénou ženy s plameny v pozadí

Obr. 28 Původní malba z 18. století na stropě rohového hudebního pokoje

Obr. 29 Celkový pohled na orientální salónek

Obr. 30 Rohové iluzivní zrcadlo
v západním rohu orientálního salónku

Obr. 31 Orientální žánrová scéna ve
Vizovicích

Obr. 32 Orientální žánrová scéna na Pernštejně

Obr. 33 Nástení rozeta orientálního salónku

Obr. 34 Pohled na niku v čajovém salóňku

Obr. 35 Pravá strana niky s pastýřem a stromem

Obr. 36 Levá strana niky se stodolou a kozami

Obr. 37 Detail koruny stromu z niky

Obr. 38 Detail koruny stromu z vesnického výjevu v reprezentačním sále

Obr. 39 Fotografie výzdoby pokoje u kaple

Obr. 40 Menší rokajová výzdoba iluzivního zrcadla v kaplovém pokoji

Obr. 41 Nejasný obrys erbu v chlapeckém pokoji

Obr. 42 Zdobné ostění oken
v reprezentačním sále

Obr. 43 Rokajová ucha v ostění
oken rohového hudebního salónku

Obr. 44 Rokajová ucha v ostění oken orientálního salónku

Obr. 45 Zdobné ostění v místnosti depozitáře

14. Summary

Vizovice Chateau is situated in the south-east Moravia near Zlin.

The history of Vizovice Chateau goes back almost to the early 13th century.

The form of the present building, which is not related to previous architecture buildings, was established according to the latest trends of the 18th century and corresponds to its exterior and interior. Large garden, divided into a French garden and English park, was at the time of its inception rarity in Moravia.

Today, unfortunately, the original area or floral decoration in the French part is not preserved.

The interior of the castle is classically divided into social and family sections. We can find decorative murals so mainly on the first floor, while most attention has been paid to the main hall in the centre of the building.

Thanks to the restoration of several surveys have shown that the artist of representation, decorated hall and other rooms. The complexity and richness of the hall certainly is not equivalent, but the iconography surely impresses.

The aim of this bachelor thesis is to gather as much information about the fresco decoration of the Vizovice Chateau, especially the decoration of representative halls and rooms decorated by the artist. It will also correctly identify iconographic scenes in paintings and recall and explain the restoration work and finally accumulate information about the artist of the fresco decoration.

15. Anotace

Jméno a příjmení:	Barbora Pluhařová
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph. D.
Rok obhajoby:	2013
Název práce:	Fresková výzdoba státního zámku ve Vizovicích, Arne Kraus
Název v angličtině:	Fresco decoration of state chateau Vizovice, A. Kraus
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na freskovou výzdobu zámku Vizovice v jednotlivých místnostech, jejich ikonografii a společné prvky. Dále se věnuje autorství těchto fresek a restaurátorským výzkumům. Práce obsahuje kapitoly věnované samotné výzdobě, restaurátorským pracem a autorovi malby.
Klíčová slova:	Fresková výzdoba, zámek Vizovice, Arne Kraus
Anotace v angličtině:	This thesis is focuses on the fresco decoration of the castle Vizovice in individual rooms, their iconography and common elements. It also discusses the authorship of these frescoes and restoration research. The work includes chapters devoted themselves decoration, restoration paintings and works of the author.
Klíčová slova v angličtině:	Fresco decoration, chateau Vizovice, Arne Kraus
Přílohy vázané v práci:	45 obrazových příloh
Rozsah práce:	79 stran (38 stran textu, 65 730 znaků)
Jazyk práce:	čeština